

NÝSKÖPUN ATVINNULÍFS

1.

HEFJA SKAL STÓRVIRKA NÝSKÖPUN
Í ATVINNULÍFINU.

Stjórnin vill vinna að því að tryggja sjálfstæði og öryggi Íslands, með því m.a.:

Að athuga hvernig sjálfstæði þess verði best tryggt með alþjóðlegum samningum.

Að hlutast til um að Íslendingar taki þátt í alþjóða samstarfi, sem hinar sameinuðu þjóðir beita sér nú fyrir.

Að undirbúa og tryggja svo vel sem unnt er þáttöku Íslands í ráðstefnum, sem haldnar kunna að verða í sambandi við friðarfundinn, og sem Íslendingar eiga kost á að taka þátt í.

Að hafa náið samstarf í menningar- og félagsmálum við hin Norðurlandarákin.

Að taka nú þegar upp samningatilraunir við önnur ríki í því skyni að tryggja Íslendingum þáttöku í ráðstefnum, er fjalla um framleiðslu, verzlun og viðskipti í framtíðinni, til þess þannig að leitast við:

Að ná sem bestum samningum um sölu á framleiðsluvörum þjóðarinnar og sem hagkvæmustum innkaupum.

Að fá viðurkenndan rétt Íslands til sölu á öllum útflutningsafurðum landsins, með tilliti til alþjóðlegrar verkaskiftingar á sviði framleiðslu.

Að vinna að rýmkun fiskveiðilandhelginnar og við friðun á þýðingarmiklum uppeldisstöðvum fisks, svo sem Faxaflóa.

Samninganefndir verði svo skipaðar, að stéftum þeim, sem mest eiga í húfi verði tryggt að hagsmuna þeirra sé vel gætt.

Það er megin stefna stjórnarinnar að tryggja það, að allir landsmenn geti haft atvinnu við sem arðbæran atvinnurekstur.

Þessu markmiði leitast stjórnin við að ná m.a. með þessu:

Af erlendum gjaldeyri bankanna í Bretlandi og Bandaríkjunum sé jafnvirði eigi minna en 300 millj. ísl. kr. sett á sérstakan reikning. Má eigi ráðstafa þeim gjaldeyri án samþykkis ríkisstjórnarinnar og eingöngu til kaupa á eftirtöldum framleiðslutækjum:

Skip, vélar og efni til skipabygginga o.fl., samtals a.mk. 2000 milljónir króna.

Vélar og þessháttar til aukningar og endurbóta á síldarverksmiðjum, hraðfrystihúsum, niðursuðu, svo og til tunnugerða, skipasmíða o.fl. - um 50 milljónir króna.

Vélar og þessháttar til áburðarverksmiðju, vinnslu og hagnýtingu landbúnaðarafurða og jarðyrkjuvélar og efni til rafvirkjana o. fl. - um 50 milljónir króna.

Fært skal milli flokka, ef ríkisstjórnin telur ráðlegt, að fengnum tillögum nefndar þeirrar, sem um getur í 4. lið hér á eftir. Nefnd sú geri sem fyrst tillögur um frekari hagnýtingu erlendra innistæðna, svo sem um efniskaup til bygginga. Alemnnt byggingarefni svo sem sement og þessháttar, telst með venjulegum innflutningi. Efni til skipa véla og þessháttar sem smíðað er innanlands telst með innflutningi framleiðslutækja.

Ríkisvaldið hlutast til um að slík tæki verði keypt utanlands, eða gerð innanlands, svo fljótt sem auðið er.

Tæki þessi skulu seld einstaklingum eða félögum, og slík félaög m.a. stofnuð af opinberri tilhlutan, ef þörf gerist.

Framleiðslutæki, sem keypt kunna að verða fyrir framlag hins opinbera, að nokkru eða öllu leyti, skulu ekki seld með tapi, nema öll ríkisstjórnin samþykki eða Alþingi ákveði.

Ríkisstjórnin skipar nefnd, er geri áætlanir um hver atvinnutæki þurfi að útvega landsmönnum til sjávar og sveita til að forðast að atvinnuleysi skapist í landinu.

Ríkisstjórnin setur nánari reglur um starfsvið nefndarinnar og vald hennar. Skal það m.a. ákveðið, að nefndin skuli leita fyrir sér um kaup framangreindra framleiðslutækja erlendis og smíði þeirra innanlands og hafa milligöngu fyrir þá aðila, sem þau vilja kaupa og þess óska.

Komi í ljós, að vegna viðskiptareglna annara þjóða verði talið hagkvæmt eða nauðsynlegt, að einungis einnaðili fjalli um kaup ofangreindra tækja, svipað og nú er um sölu á flestri útflutningsvöru landsmanna, skal ríkisvaldið hafa alla milligöngu í þessum efnunum.

Við nýsköpun þá á atvinnulífi þjóðarinnar, er hér hefir verið getið, skal hafa sérstaka hliðsjón af þeim sölu möguleikum, sem tekst að tryggja Íslandi í heimsviðskiptunum.

Frankvæmdum innanlands í sambandi við öflun þessara framleiðslutækja skal haga með hliðsjón at atvinnuástandi í landinu, í því skyni, að komið verði í veg fyrir atvinnuleysi, meðan verið er að útvega hin nýju framleiðslutæki.

Ríkisstjórnin mun taka til athugunar hverjum öðrum frankvæmdum ríkisvaldið skuli beita sér fyrir í því skyni, að forðast atvinnuleysi.

Fjár til þessara þarfa skal, að svo miklu leyti, sem það fæst eigi með sköttum, aflað með lántökum, e. t. v. skyldulánunum. Athugað skal hvort til greina komi skylduhluttaka í atvinnutækjum eftir fjáreign.

Ríkisstjórnin leggur áherzlu á að tryggja vinnufriðinn í landinu, og hefir í því skyni aflað sér yfirlýsinga frá stjórn Alþýðusambands Íslands og framkvæmdaneindar Vinnuveitandafélags Íslands um þetta.

Ríkisstjórnin hefir, með samþykki nægilegs meirihluta Alþingis ákveðið:

Að sett verði á þessu þingi launalög, í meginatriðum í samræmi við frumvarp það, er 4 alþingismenn, einn úr hverjum þingflokki, nú hafa lagt fyrir Efri deild Alþingis, með breytingum til móts við óskir B.S.R.B.

Að samþykkt verði frumvarp það, er nú liggur fyrir Alþingi, um breytingu á dýrtíðarlögunum.

Með því að fjárlagafrumvarp það, er nú liggur fyrir Alþingi, er raunverulega með stórkostlegum tekjuhalla, og er auk þess þannig úr garði gert, að ekki verði með nokkru móti hjá því komist að hækka útgjöld til verklegra framkvæmda verulega frá því, sem þar er áætlað, mun stjórnin tilneydd að leggja á allháa nýja skatta. Þar eð hún telur sér skylt að gera það sem unnt er, til að afgreiða hallalaus fjárlög. Verður leitast við að leggja skattana á þá, er helst

fá undir þeim risið, og þá fyrst og fremst á stríðs-
gróðann. Skattar á lágtekjumenn verða ekki hækkaðir.

Eftirlit með framtölum verður skerpt.

Ríkisstjórnin hefir með samþykki þeirra þingmanna, er
að henni standa, ákveðið að komið verði á, á næsta ári,
svo fullkomnu kerfi almannatrygginga, sem nái til allrar
þjóðarinnar, án tillits til stétta eða efnahags, að
Ísland verði á þessu sviði í fremstu röð nágrannaþjóðanna.
Mun frumvarp um slíkar almannatryggingar lagt fyrir næsta
reglulegt Alþingi, enda hafi sérfræðingar þeir, er um
undirbúning málsins munu fjalla, lagt fram tillögur
sínar í tæka tíð.

Ríkisstjórnin hefir ákveðið og tryggt, að samþykkt verði
á Alþingi, að Ísland gerist nú þegar þátttakandi í I.L.O.
eða í þeirri stofnun, er við hennar störfum kann að taka.

Ríkisstjórnin vill gera það sem í hennar valdi stendur til
þess að hindra, að tekjur hluta sjómanna rýrni, enda verði
leittast við að bæta lífskjör þeirra og skapa þeim meira
öryggi.

Ríkisstjórnin mun leggja kapp á að hafa sem öruggastan
hemil á verðlagi og mun vinna að því, að sem minnstur
kostnaður falli á vörurnar við sölu þeirra og dreifingu.
Verður tekið til ítarlegrar athugunar á hvern hátt þessu
marki bezt verði náð.

Loks hefir ríkisstjórnin ákveðið, að hafin verði nú þegar
endurskoðun Stjórnarskrárinnar, með það m.a. fyrir augum
að sett verði ótvíræð ákvæði um réttindi allra þegna þjóð-

félagsins til atvinnu, eða þess framfaris sem tryggingar-
lögjöfin ákveður, félagslegs öryggis almennrar menntunar
og jafns kosningarréttar.

Auk þess verði sett þar skýr fyrirmæli um verndun og eflingu
lýðræðisins og um varnir gegn þeim öflum, sem vilja vinna
gegn því. Endurskoðun þessari verði lokið svo fljótt, að
frumvarpið verði lagt fyrir Alþingi áður en kosningar fara
fram og eigi síðar ein síðarihluta næsta vetrar og leggur
stjórnin og flókkar þeir, er að henni standa, kapp á að
frumvarp þetta verði endursamþykkt á Alþingi að afloknum
kosningum.

Stjórnin beiti sér fyrir að sett verði nefnd, skipuð
sulltrúum frá ýmsum almennum samtökum, stjórnarskrárnefnd
til ráðgjafar.

Er forsætisráðherra hafði lesið fyrir þingheimi stefnuskrá
stjórnarinnar, mælti hann á þessa leið:

Eins og menn sjá, hefir stjórnin sett sér þau tvö höfuð-
markmið að tryggja sjálfstæði og öryggi Íslands út á við
og að hefja stórvirka nýsköpun í atvinnulífi þjóðarinnar.

Stefna stjórnarinnar út á við er ljós og þarfnast engra
skýringa. Vona ég að hún fagni óskiptu fylgi þjóðarinnar.

Um stefnumarkið inn á við skal ég leyfa mér að fara
örfáum orðum til skýringar.

Svo sem kunnugt er, hafa allir þingflokkarnir staðið í nær óslitnum samningaumleitunum um málefna­grundvöll og myndun fjögurra flokka stjórnar allt frá því í byrjun júní f.l. og þar til mánudaginn 2. þ.m., að Framsóknar­flokkurinn lýsti yfir, að hann myndi eigi lengur, að óbreyttum kringumstæðum, taka þátt í þeim viðræðum. Í öllum þessum umræðum hefir frá öndverðu ríkt fullkomið samkomulag um, að kappkosta bæri að tryggja, að þeim fjármunum er Íslendingum hefir áskotnast, yrði varið til þess að byggja upp atvinnulíf þjóðarinnar til sjávar og sveita og koma því í nýtizku horf, en yrðu ekki að eyðslueyri.

Þetta meginatriði hefir nú stjórnin tekið upp í stefnuskrá sína. Ákveðið er, að fyrst um sinn skuli bundnar 300 milljónir kr. af erlendum innistæðum þjóðarinnar, er eigi megi gera að eyðslueyri og eigi að verja til annars en nýsköpunar atvinnulífsins. Þessi gjaldeyrir er til sölu hverjum þeim, sem hann vill kaupa til einhverra þeirra framkvæmda, er falla inn í nýsköpunina, og mun stjórnin eftir megni greiða götu þeirra, er hefjast vill handa í því skyni, jafnt til sjávar sem sveita. Því til tryggingar, að ekki lendi við orðin ein, mun ríkisstjórnin láta leita fyrir sér um kaup slíkra tækja erlendis og smíði þeirra héraðs, Er það ætlað, að einstaklingar og félag, þar með talin bæjar- og sveitarfélög, kaupi þessi tæki, og gert ráð fyrir, að ef þess gerist þörf, muni ríkisstjórnin hlutast til um stofnun félaga í því skyni. Jafnframt verður að gera ráð fyrir, að ríkið sjálft geti orðið eigandi einhverra tækja. Fari svo, er ákveðið, að þau tækj megi ekki selja með tapi, nema öll stjórnin sé sammála, eða Alþingi ákveði. Er slíkt til öruggis.

Um öflun þessara tækja er öllum gert jafnhátt undir höfði, og er ætlað, að í þessum efnum ríki fullt frelsi. Fari hinsvegar svo, að viðskiptareglur annarra þjóða verði með þeim hætti, að Íslendingum sé farsælast eða jafnvel að eigi verði hjá því komist, að einn aðili fjalli um málið af Íslendinga hálfu, mun ríkisstjórnin að sjálfsögðu hniga að því ráði. Þarf mönnum ekki að bregða við slíkt hér á landi. Hér hefir í nær áratug innflutningut flestrar vöru verið bannaður, án sérstaks leyfis hins opinbera, og nú um skeið nær öll útflutningsvaran verið seld af umboðsmönnum ríkisvaldsins.

Komi til verulegra útgjalda ríkisins af þessum efnum, er ætlað að gera það með lántökum. Kemur þá til mála að skylda menn að taka þátt í þeim lánum, eða jafnvel til þátttöku í þeim fyrirtækjum, er ríkið stofnar til. Er fullkómlega réttmætt, að ríkisvaldið beiti sér fyrir því, að skjótfenginn auður sé þannig látinn þjóna því hlutverki, að auka veitsæld almennings í landinu.

Að þessari stjórn standa menn, sem hafa í grundvallaratriðum sundurleitar skoðanar á, hvaða þjóðskipulag hentir Íslendingum best. Þeir hafa nú komið sér saman um að láta ekki þann ágreining aftra sér frá að taka höndum saman um þá nýsköpun atvinnulífs þjóðarinnar, sem ég hefi lýst, og sem er kjarni málefnasamningsins, ogbyggð er á því þjóðskipulagi, sem Íslendingar nú búa við. Það er svo ráð fyrir gert, að áfram haldist sú skipan, sem nú er á starfrækslu atvinnutækja í landinu. Rekstur einstaklinga, félaga, bæjar- og sveitarsjóða og ríkisins haldist. Í hve ríkum mæli hverju úrræði fyrir sig verður beitt, veltur að sjálfsögðu nú sem fyrr, ýmist á framtaki hvers aðilans um sig eða þingviljanum eins og hann hverju sinni er. Það er öllum þessum flokkum til lofs, að hafa

sýnt þann stjórnmalabroska, að láta eigi deilur um stefnur standa í vegi fyrir því mikilvæga höfuðhlutverki: nýsköpun atvinnulífs þjóðarinnar.

Ég hef þá lýst meginstefnu stjórnarinnar. Hún hnígur að því, að leitast við að forðast, að hinn skjótfengni auður renni út í sandinn. Hún hnígur að því, að leitast við að úthýsa því böli - atvinnulaysinu - er oft og í vaxandi mæli hefir þjáð fjölda íslenzkra heimila og spillt líðan, heilsu og lífi sorglega margra.

Það hlutverk er stórbrotið og göfugt. Enginn mun dirfast að mæla því í gegn. Hitt er annað mál, hversu bjartsýnir menn eru á sigurhorfurnar.

Vík ég þá að öðrum viðfangsefnum stjórnar og þings, og fyrirheitum er ríkisstjórningsfur.

Varðandi setningu nýrra launalaga, vill stjórnin segja það, að henni eru að vísu ljósir anmarkar á því, að slík löggjöf sé sett einmitt á þessum tímum. Hins vegar verður líka að viðurkenna, að tæplega verður lengur við unað það ástand, er nú ríkir í þessum efnun. Á frá ári eru gerðar handahófs breytingar á kjörum einstakrasstafsmanna ríkisins, án þess að nokkurs samræmis sé gætt um kjör þeirra er sömu eða svipuð störf inna af hendi. Afleiðing þessa er, að skapast hefir áberandi misræmi, sem veldur réttmætri og stöðugt vaxandi óánægju. Verður eigi til lengdar staðið gegn því að færa þessi mál í heildarkerfi, og hefir stjórnin nú ákveðið að setja ný launalög, enda þótt því fylgi nokkur útgjaldaauki fyrir ríkissjóð.

Um breytingu á dýrtíðarlögunum er óþarft að ræða. Það mál hefir verið skýrt í blöðum og útvarpi, og liggur því alveg ljóst fyrir.

Varðandi álagningu nýrra skatta er það eitt að segja, að óumflýjanleg nauðsyn knýr til þess. Mun innan skamms upplýst fyrir Alþingi öllu og almenningi í landinu hversu þeir reikningar standa, og verður það enginn fagnaðarboðskapur.

Skattarnir verða lagðir á þá, sem mest hafa gjaldþolið. Jafnframt verður reynt að auka tekjur ríkissjóðs með því að skerpa eftirlit með skattaframtölum.

Þá hefir ríkisstjórnin ákveðið og tryggt því þingfylgi, að lögfesti verði fullkomið kerfi allmanna trygginga. Má vera að sá ásetningur sæti gagnrýni einhverra og skal ekki að þessu sinni langt út í það farið. Vafalaust neitar því enginn, að æskilegt sé, að Íslendingar fylgist með nágretta þjóðunum í þessum efnum. Um hitt verður spurt, hvort við séum bærir að standa undir kostnaði af slíkri löggjöf. Úr því verður að sjálfsögðu reynslan að skera, og skal um það eitt sagt, að ef nýsköpun atvinnulífsins nær settu marki, verður hér á landi um lítið eða ekkert atvinnuleysi að ræða. Sá, sem því þorir að tveysta, þarf ekki að óttast hina væntanlegu ttryggingalöggjöf, því þá mun hvorttveggja, að hún kalli aðeins á hóflegan útgjaldaauka og að jafnframt verði þá fyrir hendi mikið gjaldþol skattþegnanna.

Varðandi aðrar yfirlýsingar ríkisstjórnarinnar skal látið nægja að vísa til málefnasamningsins.

Menn eru misjafnlega trúaðir á að þetta samstarf blessist. Ég skil það vel. Ríkisstjórnin hefir sjálf sínar efasemdir. Einnig og ekki sízt vegna þess, að margt mun verða á okkar vegi, sem við eigum nú enga von, og myndi þó ærinn vandi við það að ráða, sem við þykjumst sjá, að í vændum er.

En hverjum augum, sem á þetta er litið, verða þeir vafalaust fáir sem ekki viðurkenna, að nú var ekki margra góðra kosta vöð. Í nær tvö ár hafði landið mátt heita stjórnfrítið, vegna þess að samstarf var ekki milli stjórnar og þings. Hafði þegar hlotist mikið tjón og verður þó eigi með tölum talið.

Framundan eru örlagaríkir tímar, sem kalla á snöggar ákvarðanir og samstillt átök. Friðarsamningarnir geta haft mikla þýðingu fyrir stjálfríði þjóðarinnar. Efnahagsafkoman mun að mjög miklu leyti fara eftir þeim alþjóðasamningum sem gerðir verða um verzlun og viðskipti þjóða á milli, og hverjum samningum Ísland kemst að við önnur ríki. Það ríður því á miklu að svo verði um búíð, að þessir samningar fari sem best úr hendi.

Jafnframt er höfuðnaðsyn að stöðva hinn áleitna vöxt dýrtíðarinnar í landinu.

Stjórn sem ekki naut stuðnings Alþingis, en sat aðeins í skjóli flokkadeilna, var að sjálfsögðu hvorki fær um að sjá þessu þessum nauðsynjum þjóðarinnar borgið, né heldur að hefja þá nýsköpun, sem stjórn, ef nýtur öruggs stuðnings þingmeirihlutans setti að reynast bær um að framkvæma.

Það er því alveg víst, að aldrei hefir Íslendingum verið meiri nauðsyn en einmitt nú að eyða a.m.k. í bili, flokkarígnum og stéttabaráttunni, og sameina kraftana til lausnar stærstu viðfangsefna.

Að lokum vil ég aðeins segja örfá orð, er ekki snerta stjórnina sem heild.

Í marga mánuði hefir Sjálfstæðisflokkurinn haft forystu um tilraunir til myndunar 4 flokka stjórnar. Held ég, að enginn neiti, að flokkurinn hefir innt það verk af hendi með þolinmæði og þrautsegju. Ég harna, að það bar ekki ávöxt.

Eftir að forseti Íslands hafði falið mér að mynda stjórn, og ég, með samþykki flokks míns, tekist á hendur að gera tilraun til þess, snéri ég mér fyrst til Framsóknarflokksins enda höfðu nokkrum sinnum, að frumkvæði Sjálfstæðisflokksins, farið fram samtöl milli samninganefnda þessara flokka um myndun stjórnar þessara tveggja flokka, ef ómögulegt reyndist að ná viðtækara samstarfi. Framsóknarflokkurinn neitaði að ganga í stjórn, er Sjálfstæðisflokkurinn myndaði, en bar í þess stað fram tillögu, sem Sjálfstæðisflokkurinn gat ekki fallist á.

Ég sneri mér því til Albýðuflokksins og Sameiningarflokks albýðu - Sósíalístaflokksins, og hafa þær samningumleitanir nú leitt til stjórnarmyndunar.

Það var ég sem strax í öndverðu bauð fram, að hver þeirra þriggja flokka er saman starfa nú, hefði tvo ráðherra, alveg án hliðsjónar af þingmannafjölda hvers flokks fyrir er að slá því föstu að formi og efni, að hér starfi saman þrjár aðilar, jafnir að rétti, skyldum og ábyrgð.

Það hafa gengið miklar sögur af þessum samningum og ekki allar trúlegar. Er ekki laust við, að þess hafi verið freistað að ófrægja alla, sem að þeim hafa staðið. Sjálfstæðisflokkurinn átti ýmist að hafa gleypst hina flokkana, eða þeir hann. Reynt hefir verið að dreyfa út, að Alþýðuflokkurinn hafi látið hlut sinn fyrir Sameiningarflokki alþýðu - Sósíalístaflokknum, eða öfugt, alveg sitt á hveð, eftir því, sem best hefir verið talið henta.

Nú hefir blæjunní verið svift frá. Nú sjá menn framan í staðreyndir. Í okkar augum, sem að þessu stöndum, er hér á ferð alvarlegur ásetningur. Við slíðrum flokks-sverðin. Við semjum vopnahlé um hríð. Við höfum ákveðið að samæna kraftana í því skyni að freista þess, að tryggja, að hinn óvænti gróði reynist ekki aðeins stundar víma. heldur grundvöllur nýrra athafna, nýrra afkomuskilyrða, nýs menningarlífs, breyttar og bættrar afkomu fyrir þá þjóð, sem lengst af hefir búið ófrjáls og efnalega snauð í landi sínu, en nú hefir öðlast frelsi og sæmíleg skilyrði til góðrar efnahagsafkomu.

Herra forseti - háttvirtu alþingismenn.

Á þessu ári höfum við Íslendingar endurreist lýðveldi á Íslandi. Þar með hefst nýtt tímabil í stjórnmalasögu þjóðarinnar.

Deir, sem að ríkisstjórninni standa, vona einlæglega, að sú nýsköpun atvinnulífsins, sem nú á að hefjast, megi verða upphaf nýs velmegunar-tímabils í atvinnusögu þjóðarinnar.

Megi þær vonir rætast, svo og fjárhagsleg velgengni og öryggi festi og treysti hið endurheimta þjóðfrelsi.

Ríkisstjórnin væntir góðs samstarfs við alla háttvirta alþingismenn og biður um skilning þjóðarinnar og velvilja.

Ísafold og Vörður, 4. nóvember 1944.

2

2.

VIÐ EIGUM GLÆSILEGA FRAMTÍÐ, EF VIÐ
KUNNUM FÓTUM OKKAR FORRÁÐ.

NÝSKÖPUNIN HEFIR GERBREYTT AFKOMUHORFUNUM.

FAGURGALI KOMMÚNISTA ER LANDRÁÐALYKILL.

Hinn mikli þjóðskörungur og stjórnspekingur, Winston Churchill, segir frá því í endurminningum sínum, sem nú eru að koma út, að þegar hann tók við stjórnartaumunum árið 1940 og myndaði þjóðstjórn sína, hafi hann mælt eitthvað á þessa leið:

"Ef við förum að láta nútíðina dæma um fortíðina, þá glötum við framtíðinni".

Mjög svipuð ummæli viðhafði einn af þingmönnum Sjálfstæðisflokksins, er hæstvirt núverandi ríkisstjórn var mynduð. Með þessum orðum vildi hann láta í ljósi það álit sitt, að hinnar nýju ríkisstjórnar biðu svo mörg og margþætt vandamál, og svo sterk og óvægin andstaða, að ef stjórnin ætti að hafa nokkra skynsamlega von um að ganga með sigur af hólmi í þeirri viðureign, yrði stjórnarliðið að fella niður fyrri væringar og einbeina allri hugsun og orku að vandamálum framtíðarinnar.

Ég skal ekkert um það staðhæfa, hversu farið hefði, ef stjórnin og lið hennar hefðu frá öndverðu viðurkennt þetta höfuðsjónarmið og hegðað sér í samræmi við það. Hitt er staðreyndin að oft hefir meiri orku verið eytt í að rifast um fortíðina, deila hver á annan og sakfella hver annan, heldur en að snúast hart, einarðlega og með sameiginlegu átaki að úrlausn þess vanda, er að steðjaði eða framundan beið, enda hefir margt farið miður en vonir stóðu til.

Ég get vel leitt hjá mér að lýsa hér í kvöld sök á hendur þeim, sem ég tel öðrum fremur valda, að svona hefir til tekist. Ég tel ný eins og fyrr, að fortíðin eigi að víkja fyrir framtíðinni, og ég tel enn, sem fyrr, að stjórnin og lið hennar, hafi engar sigurvegir, ef þetta sjónarmið verður ekki allsráðandi í stjórnarherbúðunum.

Þjóðin er auk þess löngu leið á þessu eilífa stagli um það, hverjum þetta eða hitt sé að kenna. Það er viðfangsefni sagnfræðinganna, ef það þá þykir þess virði, að finna út, hvaða áhrif það hafði á dýrtíðarskriðuna, þegar losuð voru tengsl milli verðlags landbúnaðarafurða og kaupgjalds, eða hvernig stóð á því, að vísitalan rauk upp um sumarið 1942, eða hverjar orðið hafa afleiðingar þeirrar niðurgreiðslu á dýrtíðinni, er hófst haustið 1943 o.s.frv.

Eða þá hinsvegar, svo tekin séu dæmi úr þessum umræðum, hvort sannara er, að arfurinn sem núverandi stjórn tók eftir fyrrvefandi stjórn, sé jafn óglæsilegur, sem sumir hestvirtir ráðherrar gáfu í skyn, eða hitt að það sé nú einmitt þessum arfi að þakka að stjórnin og þjóðin ennþá hafa í sig og á. Hvort það sé nýsköpuninni að kenna eða þakka að andvirði útflutningsvöru okkar hækkaði um 15000

milljónir króna á einu ári. Hvort sannara sé, að núverandi stjórn hafi tekið í arf frá fyrrverandi stjórn 70 - 80 milljón króna gjöld, sem hún beri enga ábyrgð á, eð hvort þessi tala eigi kannske ekki að vera 70 - 80 milljónir króna, heldur alls enginn eyri - þ.e.a.s. hvort sú löggjöf, sem útgjöldin stafa af, hafi öll verið samþykkt gegn eða með samþykki núverandi stjórnarflokka.

Hvort sannara sé að allur gjaldeyrir þjóðarinnar hafi verið uppetinn, þegar núverandi stjórn tók við, eða hitt, að 1. janúar 1947 hafi verið í nýbyggngarsjóði 131 millj. krónur á frjálsum reikningi 93 milljónir króna og ávísað fyrir óinnfluttar vörur 46 milljónir króna, eða þannig alls óeyddar 270 milljónir króna, af þeim 478 milljónum króna, er við áttum 1. janúar 1945.

Eða hvort trúnaðarráð Péturs Magnússonar, skipað 25 öndvegisbændum hvaðanæfa af landinu, hafi verið fjand-samlegt bændum, eða hinsvegar sú bezta trygging, sem bændur nokkru sinni hafi öðlast fyrir því að hagsmunu þeirra væri íhvívetna gætt.

Hvort það sé satt að í tíð fyrrverandi stjórnarhafi ekkert verið gert fyrir landbúnaðinn, eða hitt að aldrei hafi mára verið gert fyrir bændur.

Þannig mætti lengi telja. Við sem í þessu höfum staðið síðustu árin og áratuginu, getum eilíflega rifist um, hvað sé hverjum að kenna, og hvað sé hverjum að þakka. Okkur kemur aldrei saman um það, a.m.k. ekki í áheyrn alþjóðar. Meðan svo er veit þjóðin ekkert, hverjum hún á að trúa í þessum efnum, og má raunar segja að það skipti ekki öllu.

En þjóðin veit annað, sem hún markar og metur. Hún veit að Íslendingar eiga nú miklu fleiri og betri fiskiskip en nokkru sinni fyrr. Hún veit að siglingaflotinn hefir margfaldast undanfarin ár. Hún veit að síldarverksmiðjur, frystihús, lýsisbræðslur og margvíslegur annar stóriðnaður hefir sprottið upp í landinu. Hún veit, að andvirði útfluttrar vöru hefir margfaldast frá því fyrir stríð. Allt þetta veit þjóðin. Og af öllu þessu veit hún, að ef rétt er á haldið á hún sér margfalt meiri og bjartari afkomuhorfur en nokkru sinni fyrr frá því að landið byggðist.

En þjóðinni er líka farið að skiljast, að ekki er allt með felldu um hagi hennar og háttu. Hún sér, að fjárlögin eru orðin geigvænlega há. Hún sér, að dýrtíðin er orðin uggvænleg. Hún finnur, að skattarnir eru orðnir drápsklyfjar. Hún sér, að mestur atvinnurekstur landsmanna er rekinn ýmist með ríkisstyrkjum eða beinum halla.

Þjóðin skilur, að allt eru þetta einkenni hættulegs sjúkdóms, sem hún fyrir hvern mun vill forðast að verða að bráð. Ennþá skilja menn þó misjafnlega vel, hvað á seyði er, en flestir eru farnir að ugga að sér. Augu margra eru tekin að opnast fyrir því, að betra er að slá einhverju af því, sem flóðalda styrjaldaráranna færði okkur, heldur en að eiga á hættu að boginn bresti og við taki fyrri fátækt, atvinnuleysi og þrengingar.

Ákaflega margir eru .ó í rauninni áttaviltir. Menn líta til Alþingis og segja: Þið, sem á þingi sitjið hafið boðist til að stjórna förinni. Hættið tafarlaust að karpa um

vegwillur farinnar slóðar og vísið okkur leið út út ógöngunum, helst styttestu leiðina, helst þá greiðgengustu, en umfram allt þá öruggustu.

Ég hefi enga tilhneigingu til að fella þjóðina undan sök í þessum efnun, í því skyni að gera hlut okkar, sem á þingi sitjum, verri en nauðir rekur til. Og ég verð að viðurkenna, að það er að minnsta kosti ósannað mál, að enda þótt við, sem í stjórnarliðinu erum, leggjum allan okkar styrk saman og tækist með því að benda á rétta leið til úrbóta, að þjóðin myndi .á fánleg til að færa þær augnabliksfórnir, sem krafist er.

En þrátt fyrir þetta verður hiklaust að viðurkenna, að meðan við tífumst um, hverjum hin háu fjárlög séu að kenna, en hækjum þau síðan, í stað þess að lækka þau, meðan við bannfærum hver annan fyrir hina háu skatta, en hækjum þá svi, í stað þess að lækka þá, meðan við sakfellum hver annan fyrir sívaðandi dýrtíð, en hækjum hana svo í stað þess að lækka hana, meðan við ekki bendum þjóðinni á neina leið, og erum ekki sammála um neitt nema að ásaka hver annan, þá eru það við, sem höfum svikið skyldu okkar gegn þjóðinni, en ekki þjóðin sem hefir brugðist okkur. Á þjóðina fellur sökin ekki fyrir en við höfum vísað veginn, en þjóðin hafnað leiðsögunni.

Enginn veit betur eb ég, hvert djúp skilur Sjálfstæðisflokkinn, Alþýðuflokkinn og Framsóknarflokkinn varðandi jafnt stjórnmalaskoðanir, sem baráttuaðferðir. En þrátt fyrir þetta á þjóðin kröfu á, að úr því við í sameiningu tökum að okkur að stjórna landinum þá gerum við einhverntíma í sameiningu einhverjar tillögur um lausn vandans

aðra en þá að auka útgjöld ríkisins og leggja síðan á nýja skatta til þess að greiða þessi útgjöld, og annað þesskonar. Allir vita að þetta er ekkert nema deyfilyf, semendist stutt og lækna ekkert mein. Allir vita því, að enn höfum við lítið aðhafst annað en slá vandanum á frest, og margir óttast, og kannske ekki að ástæðulausu, að endirinn verði sá, að vandinn vaxi okkur yfir höfuð.

Einhver spyr nú kannske: Hversvegna komið þið Sjálfstæðismenn ekki með ykkar úrræði hvað sem hinum líður,

Því er til að svara, að í fyrsta lagi vil ég ekki staðhæfa, að við teljum okkur ráða yfir óyggjandi úrræðum.

Í öðru lagi, og það er í þessu sambandi aðalatriðið, hefir Sjálfstæðisflokkurinn ekki tekið að sér að stjórna landinu einn, heldur ásamt með tveim öðrum flokkum. Skyldan til að vísa þjóðinni til vegar hvílir því ekki á Sjálfstæðisflokknum sem slíkum, heldur á stjórnarliðinu sem heild. Um þetta verður ekki deilt.

En þrátt fyrir það myndi Sjálfstæðisflokkurinn ekki hika við að leggja fram sínar tillögur, ef hann teldi sig þjóna þjóðinni best á þann hátt. En svo er ekki, eins og sakir standa. úrræði geta leitt til blessunar, ef nægilegur meirihluti þjóðarinnar aðhyllist þau, en til bölvunar, ef andstaðan er of sterk. Beri Sjálfstæðisflokkurinn fram tillögur, en hinir stjórnarflokkarnir láti sér fátt um finnast, eða rísi gegn þeim, eru sigurvonir vissulega minni heldur en ef takast nætti að sameina stjórnarflokkana um sömu eða svipaðar tillögur.

Þessi almennu sannindi eru fullnægjandi rök fyrir því, að Sjálfstæðisflokkurinn, sem einn af þrem stjórnarflokkunum, ber ekki fram sértillögur, fyrr en að undan- gengnum árangurslausum úrslitatilraunum innan stjórnar- liðsins um önnur og haldbetri úrræði en enn hefir verið beitt.

Ætti það hinsvegar síðar að verða hlutskipti Sjálfstæðis- flokksins að taka einn á sig þunga stjórnarábyrgðarinnar, myndi hann að sjálfsögðu, eðli málsins samkvæmt, leggja fram sínar tillögur, berjast fyrir þeim og falla með þeim eða standa.

Það er erfitt að stjórna Íslandi eins og nú er komið söku,. En það er líka til mikils að vinna, því mikið er í húfi. Fátaek og fámenn þjóð, sem lengst af hefir búið við sult og seyru, lenti í ófriðnum í hringiðu, sem ef til vill eru fá dæmi um í sögu veraldarinnar. Yfir hana streymdi fjárflóð, sem hana hafði aldrei dreynt um og sem af eðlilegum og óumflyjanlegum ástæðum hlaut að gerbrayta viðhorfi hennar í andlegum og veraldlegum efnun.

Í kjölfar óvæntrar velmegunar silgdu vaxandi kröfur og þverrandi skilningur. Unga kynslóðin veit lítið um örðuga lífsbaráttu foreðranna, en því meir um mikil lífsþægindi fyrir lítið erfiði, og hefir því enga aðstöðu til að átta sig á, hvílikt happ hinar risavöxnu framfarir eru, og hvílikt vá er fyrir dyrum, ef við af sjálfskaparvítum glötum því, er það og framtak foreðranna og happ fjárflóðsins hefir fært okkur.

Í þennan jarðveg hefir erlend öfgastefna sáð frækorni sínu, og hlotið ríkulega uppskeru. Þessi stefna lætur stjórnast af annaðegum sjónarmiðum og erlendu valdboði. Um það er ekki lengur hægt að efast, jafn margar og skýrar sannanir, sem Kommúnistaflokkar allra landa hafa fært fyrir þessu síðustu 2-3 árin.

Þeir sem þar ráða ríkjum, láta sig það eitt skipta, að útbreiða trú sína, kommúnismann, en hirða hvergi þótt einræðishöll þeirra verði reist á rústum íslensks atvinnulífs. Þessir menn telja sig berjast fyrir hugsjón svo helgri, að sigur hennar sé aldrei og dýrt verði keyptur, hugsjóm, sem sankvæmt fenginni reynslu annarra þjóða bezt verði rudd braut með atvinnuleysinu og þrengingum almennings.

Það er að sönnu rétt, að flestir Íslendingar hafa viðurstyggð á einræði, þrælátökum og kúgun kommúnismans. En þrátt fyrir það hafa forystumenn þessarar stefnu hættulega sterka baráttuaðstöðu í þjóðfélaginu. Almennigur í landinu veit minnst um, hvað fyrir þeim vakir. - Við augum þjóðarinnar blasir ekki einræðið, kúgunin og fangelsanir andstæðinganna, heldur fagurgali manna, sem þjálfaðir í baráttunni fara troðnar slóðir eftir föstum leikreglum erlendra fyrirmæla, manna, sem bjóða í senn herra kaup, herra verð landbúnaðar-afurða og minni dýrtíð, manna, sem bjóða í senn fleiri vegi, stærri hafnir, betri brýr, reisulegri skóla, og lægri skatta, manna, sem bjóða í senn að hækka útgjöld ríkisins, en lækka tekjurnar.

Meðan þessir menn stóðu að nýsköpun atvinnulífsins, lofuðu þeir, að þegar hin nýju tæki væru tekin til starfa, skyldu þeir taka þátt í að samræma kaupgjaldið burðarþoli atvinnurekstursins. En nú þegar verðlag framleiðslunnar fellur og taprekstur færist yfir allt atvinnulífið, spenna þeir kaupkröfur því hærram sem gjaldgetan verður minni, og virðast ekki ætla að linna látum fyrr en hrunið er fullkomnað, allt í þeirri von, að í öngþveitinu takist þeim að ná völdum. Þau völd þótt skamvinn verði, hljóta þeir síðan^{að} ætla að nota til þess að afhenda land sitt og þjóð þeirri alheimshugsjón, sem þeir berjast fyrir, en íslenska þjóðin fyfirlitur.

Aðra frambærilega skýringu á framferði þeirra verður ekki auga á komið.

Vafalaust má treysta því, að Íslendingar skilji margt af þessu. Að því stuðla jafnt viðburðirnir í ýmsum löndum Evrópu síðustu 2 árin, sem stjórnmalabarátta íslensku kommúnistadeildarinnar.

Tökum t.d. efnahgassamvinnu Vestur-Evrópu þjóðanna, Marshall-hjálpinna svonefndu. Enda þótt Íslendingar fengju þar engan eyri sjálfir settu þeir þó alla sína afkomu undir því, að sú tilraun heppnist, þ.e.a.s., að fjárhagsleg aðstoð Bandaríkjanna reynist þess megnug að koma fótum undir nýtt og heilbrigt atvinnu- og fjármálalíf þessara þjóða.

Með því og því eina móti geta Íslendingar selt sína framleiðsluvöru, þ.e.a.s. lifað sem sjálfstæð menningarþjóð. Svona nátengdir eru hagsmunir þessara þjóða og okkar.

Samt sem áður berjast kommúnistar hatrammlega gegn þessari viðreisn, og alveg jafnt gegn því fé, sem okkur er heitið til áframhaldandi nýsköpunar í landinu.

Manni sýnist þetta ekki vera með felldu. Það er það heldur ekki. Það, sem á bak við býr, er að herradómurinn í Moskva, - húsbændur íslenzku kommúnistadeildarinnar, vilja ekki viðreisn Vesturo-Evrópu, heldur það varvarleysi, sem bezt þróast í þrengingum og öngþveiti. Ég efast ekkert um, að út af fyrir sig vilja íslenzkir kommúnistar, að Íslendingar geti selt afurðir sínar, að við fáum fleiri ný skip og önnur tæki, og yfirléutt þau gæði, sem Marshall-hjálpin veitir, En þeir ráða ekki. Moskva skipar, - þeir hlýða.

Af alveg sömu rótum rann andstaðan gegn Norður-Atlantshafs-sáttmálanum, friðarsáttmálanum mikla, sem þegar er tekinn að sanna ágæti sitt í verkinu, samanber lausn Berlínardeilunnar. Enginn þarf að ætla, að ýmsir hinna greindari og gegnari kommúnista hafi ekki skilið, að í þessum sáttmála fólst eina friðarvon mannkynsins. Enginn þarf að ætla, að þeim sé ekki jafn annt um líf sitt og ástvina sinna, sem okkur hinum. En Moskva skipaði og þá varð að hlýða.

Hin æðisgengna árás, sem skríll kommúnista gerði á Alþingi, þegar málið var afgreitt hinn 30 marz s.l., sýnir og sannar, að kommúnistar muni einski skirrasr til að koma fram óskum húsbændanna. Líf og limir andstæðinganna sýnast þar engu skipta.

Og svo þessi meinleysislegi, hægláti og greindi bóndi, Ásmundur Sigurðsson, kemur hér í útvarpið og lýsir þessum viðbjóðslega skrífshætti sem vel gat leitt til þess að svipta marga menn, einkum þá, er þingið vörðu, lífi eða heilsu, - svona ein og hálfgerðum ólætisærslum, sem stjórnin hefði komið á stað, þá er ekki lengur hægt að láta blekkjast. Hér eru á ferð menn, sem hafa glatað sál sinni. Ekkert er þeim lengur heilagt, ekki hagsmunir þjóðarinnar, ekki virðing hennar, ekki frelsi lands og lýðs, ekki sannleikurinn, ekkert skiptir máli, ekkert nema hugsjónin, sem þeir eru búnir að sverja hollustu, og eru nú að fleka aðra til fylgis við undir fölsku flaggi.

Ég ætla ekki að taka að mér að verja allar gerðir núverandi hæstvirtrar ríkisstjórnar og enn síður aðgerðarleysi hennar.

Hitt fullyrði ég, að engum skynbærum manni geti blandast hugur um, að henni hefur farið margt ágætlega úr hendi, langbest þó utanríkismálin, að mínu viti.

Hvenær hafa kommúnistar viðurkennt það með einu orði. Því fer svo fjarri. Heldur hafa þeir svívirt stjórnina fyrir hvert einasta mál, sem hún hefir farsællega leyst, og auðvitað þá mest fyrir það, sem hún hefir bezt unnið, þ.e.a.s. utanríkismálin.

Ég treysti því, að jafn pólitískt þroskuð þjóð, sem Íslendingar eru, sjái í gegn um mest af þeim lygavef. Ef En ég treysti hinum miklu miður, að þjóðin hafi þroska til að standa gegn freistaránun, sem alltaf er að bjóða henni meiri og betri lífskjör og eykur fagurgalann því meir, sem að minnu er að taka.

Enginn þykist hafa úr og miklu að móða, og þeir, sem minnst bera úr bítum, hafa það heldur ekki. En einmitt þeim ríður mest á að gjalda varhuga við flæðinni, því að á þeim lenda þrengingarnar fyrst, harðast og lengst, ef atvinnukífið leggst í rúst.

En þessum mönnum, og raunar öllum hættir við að trúá því, sem þeir vilja vera láta. Þessvegna er og verður bærátta ábyrggra stjórnámálanna gegn kommúnistum, eins og nú er háttað högum Íslendinga, erfið og hættuleg. Því verða stjórnarvöldin að gera sér ljóst, að það er þörf sterkrar forystu. Ekkert er jafn hættulegt sem athafnaleysið, úrræðabysið, móðsuðan, þetta hæga andlát, sem verið er að búa velmegun þjóðarinnar, athafnafrelsi hennar, þrótti áræði og framtaki.

Íslendingar eru nú ríkari en nokkru sinni fyrr frá landnámstíð. Velsældin er jafnari og almennari en áður eru dæmi um. Afkomuhorfur eru því að þessu leyti hjartari en nokkru sinni áður.

En samt sem áður erum við í mikilli hættu staddir. Ef ekki verður spyrnt öfluglega við fótum, ef áfram verður stefnt að því að færa æ meiri hallarekstur yfir æ fleiri og víðari svið atvinnulífsins, blasir glötunin við. Og það verður ekki eitt, sem glatast, heldur allt, fjármunir og frelsi einstaklinganna og frelsi þjóðarinnar.

Gegn þessu ber að berjast af ósveigjanlegri hörku. Gegn þessu ber öllum að berjast, sem unna frelsi sínu og sjálfstæði þjóðar sinnar, hvað se, að öðru leyti her á milli.

Sú barátta er háð gegn kommúnistum og öllu þeirra fylgifé, hvort sem það leynist í hjáleigum kommúnista, eins og t.d. Þjóðvarnarhreyfingunni, eða innan sjálfra stjórnarherbúðanna.

Sú barátta er örðug, en endar með sigri, ef forystan er samhent og örugg.

Það er krafa þjóðarinnar til valdhafanna, að þeir geri sér fyllilega ljóst, hvernig sakir standa, við hvað og hverja er að etja, láta hendur standa fram úr ermum, veita leiðsögn og forystu. Þá standa enn vonir til að þjóðin skilji sinn vitjunartíma, berjist og sigri.

Ræða við 3. umræðu fjárlaga (eldhúsumræður) 17. maí 1949.

Ísafold og Vörður 24. maí 1949.